

Ключевые слова: право міжнародних договорів, пакт о ненападении, Лига Наций, пакт Бриана-Келлога, міжвоєнна дипломатія.

Summary

Lytvynenko K. International legal appraisal of the Molotov-Ribbentrop pact.

The article attempts to provide an international legal analysis of the Soviet-German aggression pact, better known as the Molotov-Ribbentrop Pact and the secret protocols. It is studied the compliance of this agreement with the norms of international law effective at the time of its conclusion, in particular, the compliance with the Charter of the League of Nations (acting for the USSR as party to the organization) and with the Treaty on the prohibition of war as an instrument of national policy (Kellogg-Briand Pact).

Key words: law of treaties, pacts of non-aggression, the League of Nations, the Kellogg-Briand Pact, inter war diplomacy.

Отримано 17.09.2013

УДК 341 : 339

О. Ю. САФОНОВА

*Оксана Юрїївна Сафонова, магістр ДВНЗ
«Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»*

УКРАЇНА В МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ ВИРІШЕННЯ ТОРГОВЕЛЬНИХ СПОРІВ У СОТ

*«У спорі немає ні вищих, ні нижчих, ні звань, ні імен:
важлива одна лише істина, перед якою рівні всі.»
Роллан Р.*

Механізм вирішення спорів у СОТ є унікальною системою вирішення актуальних торговельних питань за допомогою консенсусу. Врегулювання спорів у СОТ є універсальною за своєю суттю та змістом системою, яка підтверджує, що вирішення спору у СОТ значно відрізняється від вирішення спору в національному чи міжнародному суді, вирішення торговельних спорів гомогенне поєднання арбітражних, дипломатичних та судових елементів у одне ціле.

Надзвичайно актуальну роль у реалізації цілей та завдань СОТ відіграє діючий правовий механізм вирішення спорів між державами-членами, що передбачає досягнення незалежного та справедливого вирішення спорів.

Механізм вирішення спорів у СОТ має на меті «полегшити» взаємовідносини як між державами – членами СОТ, так і між державами, які не є членами СОТ, оскільки держави – члени СОТ зобов'язані звертатися до органів врегулювання спорів СОТ при виникненні економічних спорів.

Актуальні аспекти зазначеної проблеми представлені у працях таких науковців: А. В. Духневича, З. К. Шмігельської, А. С. Лекаря, А. А. Мережко, В. Н. Денисова, В. І. Муравйова, В. Г. Буткевича.

Дослідження науково-практичного механізму вирішення спорів у СОТ, що сприятиме виявленню стратегічної позиції України як держави – члена СОТ, проаналізувати напрями реалізації та захисту економічних інтересів.

Спір у СОТ – це розбіжність між двома або більше членами СОТ, коли одна держава стверджує, що дії, нормативні акти або підходи інших держав наносять шкоду її інтересам. Зазвичай, спори виникають тоді, коли держава-експортер вважає, що держава-імпортер несправедливо ставиться до експортованих нею товарів або послуг, що не відповідає правилам СОТ. Перша офіційна ознака спору з'являється у вигляді «заявки на проведення консультацій» – тобто заявки на проведення конфіденційних переговорів між учасниками спору, що, як правило, проводяться в Женеві. «Заявки на проведення консультацій» є першою подією в «розкладі» з врегулювання спорів, послідовність яких може привести до прийняття рішення щодо відповідного спору Органом врегулювання спорів, якщо учасники спору раніше не дійдуть згоди між собою. Зазвичай спір базується на певній комерційній проблемі, пов'язаній з правилами, що застосовуються урядом іншої країни, однак спір у розумінні СОТ починається лише тоді, коли уряд того чи іншого члена СОТ повідомить Секретаріат СОТ про існування такого спору¹.

Головним міжнародним документом, який регламентує дане питання, є Домовленість про правила та процедури врегулювання суперечок від 15 квітня 1994 р., що складається з 27 статей та 4 додатків.

Домовленість про правила та процедури врегулювання суперечок (далі – ДВС), яка увійшла до Заключного акту Уругвайського раунду як невід'ємна складова Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі, насамперед наголошує, що для ефективного функціонування СОТ справи потрібно вирі-

шувати оперативно. Домовленість детально визначає процедуру та часові межі врегулювання спорів. Якщо справа проходить всі слухання, розгляд її зазвичай повинен тривати не більше 15 місяців (разом із апеляцією). А термінову справу (наприклад, щодо продуктів з обмеженими термінами придатності) потрібно розглядати швидше, зокрема групою експертів не довше трьох місяців².

У ст. 3 п. 2 «Домовленості про правила і процедури врегулювання суперечок» закріплено, що «система врегулювання спорів СОТ є центральним елементом у справі забезпечення безпеки і передбачуваності багатосторонньої торговельної системи. Члени СОТ визнають, що система служить для захисту прав та зобов'язань членів СОТ за охопленими угодами, а також для тлумачення існуючих положень цих угод відповідно до звичайних правил тлумачення міжнародного публічного права»³.

Угода про правила і процедури врегулювання спорів передбачає створення системи, з допомогою якої країни могли б врегулювати суперечливі питання в ході консультацій. Якщо це не вдається, вони можуть скористатися чітко визначеною поетапною процедурою, що передбачає вирішення питань шляхом залучення групи експертів, а також можливість подавати апеляцію на рішення експертної групи. Про довіру до системи врегулювання спорів свідчить зростаюча кількість скарг, що розглядаються в рамках СОТ⁴.

Функції Органу врегулювання спорів (ДСБ – Dispute Settlement Body) згідно з Домовленістю виконує Генеральна рада, яка має такі повноваження: створювати групи експертів та постійний Апеляційний орган (ст. 6 та 17.1); затверджувати звіти груп експертів та Апеляційного органу (ст. 16 та 17.14); здійснювати нагляд за виконанням постанов і рекомендацій (ст. 21.6); повідомляти відповідні Ради і Комітети СОТ про хід розгляду спорів (ст. 3.6); надавати дозвіл щодо тимчасового незастосування поступок та інших зобов'язань за охопленими угодами (ст. 22.6)⁵.

Процедура вирішення спорів у рамках СОТ складається з таких етапів:

1. Проведення консультацій – 30 днів
2. Добрі послуги, примирення, посередництво (можливий етап) – протягом 60 днів
3. Створення групи експертів Органом врегулювання спорів – 60 днів
4. Визначення повноважень та складу групи експертів – 20 днів
5. Розгляд справи групою експертів – 6 місяців
6. Проведення проміжного розгляду (проміжний звіт направляють сторонам для коментарів) – після подання зауважень сторонами спору, група експертів видає сторонам проміжний звіт
7. Розгляд звіту групи експертів сторонами у справі
8. Затвердження звіту групи експертів Органом врегулювання спорів – 60 днів
9. Апеляційна перевірка (можливий етап) – 60 днів, але не більше ніж 90 днів
10. Затвердження Органом врегулювання спорів апеляційного звіту – 30 днів
11. Виконання рекомендацій країною, що порушила правила СОТ, – протягом 30 днів повідомити про наміри стосовно виконання
12. Погодження обсягу компенсації за умови невиконання рекомендацій протягом «розумного періоду часу»
13. Припинення дії поступок: ДСБ надає повноваження на припинення дії поступок щодо країни-порушниці, якщо не досягнуто згоди на компенсацію
14. Арбітраж (можливий етап) – про згоду на звернення до арбітражу має бути повідомлено усіх членів СОТ

Найбільш яскравим прикладом спору за участю України є спір Україна – Молдова. Суть дискримінації полягала у стягненні збору виключно з українських виробників за забруднення навколишнього середовища у розмірі 0,8–3 лея (0,52–1,95 грн) за упаковку товару, що містить пластиковий матеріал, або упаковку *tetra pack* (за винятком молочної продукції).

Варто зазначити, що сплата екологічного збору призвела до зниження обсягів продажу українських продуктів. За даними Держстату, в січні–листопаді 2010 р. експорт українського пива в Молдову скоротився з 25,6 млн л. до 16 млн л. (у грошовому виразі на 32,6 %, з \$ 9,2 млн до \$ 6,2 млн), а соків – з 3,8 млн л. до 2,5 млн л. (на 34,8 %, з \$ 2,3 млн до \$ 1,5 млн).

У цілому продаж українського пива у цій країні знизився на 37 % у 2009 р. і на 45 % – у 2010 році⁶.

Інший приклад – це спір Молдова проти України (Молдова – позивач, Україна – відповідач). Молдавська сторона вказувала на дискримінацію у сфері експорту спиртних напоїв з Республіки Молдова в Україну. Так, у документі повідомляється, що зміни, внесені до Закону України «Про ставки акцизного збору на спирт етиловий та алкогольні напої» від 7 травня 1996 р. № 178. у 2008 р., встановлюють більш низькі

податкові ставки на українську продукцію, ніж на імпорту. Зокрема, на міцні спиртні напої, імпортовані з Республіки Молдова.

На думку молдавської сторони, Україна тим самим порушує статті домовленостей в рамках СОТ.

«Республіка Молдова розраховує на отримання в установленому порядку відповіді від України на цей запит. Республіка Молдова готова розглянути з Україною взаємоприйнятні терміни і місце проведення консультацій» – йдеться у зверненні, розміщеному на сайті СОТ⁷.

Однак претензії молдавської сторони не мають сенсу, оскільки внесені в 2008 році зміни до названого Закону України «Про ставки акцизного збору на спирт етиловий та алкогольні напої» від 7 травня 1996 р. № 178 втратив чинність після прийняття Податкового кодексу України, який тепер регулює дану сферу.

У даних спорах були порушені принципи СОТ, а саме: принцип юридичної рівності та недопущення економічної дискримінації, а також принцип найбільшого сприяння.

Аналізуючи спори у СОТ за участю України, можна констатувати, що наша країна має не дуже невелику практику щодо захисту власних економічних інтересів, адже за час вступу України до СОТ вона як позивач брала участь – у трьох спорах та як відповідач у одному спорі протягом п'ять років, що свідчить про низьку активність захисту торговельних спорів у СОТ.

Враховуючи реалії сьогодення та перспективи членства України у СОТ, доцільно запровадити у вищих навчальних закладах на юридичних та економічних спеціальностях навчальну дисципліну «Право Світової організації торгівлі», де б студенти могли вивчати механізм вирішення спорів у СОТ, визначити переваги, недоліки та право СОТ як унікальної, гомогенної правової системи через призму правових норм.

Втім, у системі врегулювання спорів у рамках СОТ, як у будь-якій іншій системі, є й негативні елементи: досить тривала процедура – загальний строк вирішення спорів у системі СОТ без апеляції становить близько одного року, а з апеляцією – один рік та три місяці⁸.

Враховуючи темпи сучасної глобальної економіки, строки розгляду спору у СОТ є досить тривалими, що дає змогу країні-порушниці легітимно ухилитися від виконання зобов'язань.

Значним недоліком системи вирішення спорів у СОТ є відсутність можливості застосування примусових заходів виконання рішення, наприклад, як у національних судах, тобто відсутність відповідальності за невиконання рішення за результатами розгляду спору, держава-порушниця може нести лише політичну відповідальність, також за результатами розгляду спору у СОТ неможливо застосувати штрафні санкції до держави-порушниці.

Перспективними напрямками реформування системи врегулювання спорів СОТ на сучасному етапі є розширення кола прав приватних осіб, уточнення процедури та повноважень Органу врегулювання спорів, Апеляційного органу; недоліком у механізмі вирішення спорів у СОТ є конфіденційність розгляду справ у Апеляційному органі та те, що звіти Апеляційного органу складаються за відсутності сторін спору з урахуванням наданої інформації та зроблених заяв.

Подальший розвиток та вдосконалення процедур врегулювання спорів є вкрай важливим, оскільки довіра до СОТ як до економічної організації світового масштабу багато в чому залежатиме від їхньої прозорості й ефективності.

¹ Галахер П. Світова організація торгівлі. Урегулювання торговельних суперечок. / Пітер Галахер. – К.: Зовнішня торгівля, 2006. – 188 с.

² Духневич А. В. Механізм врегулювання суперечок у рамках Світової організації торгівлі / А. В. Духневич // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/natural/nvnu/jur/2010_25/R1/Duhnevi.pdf

³ Домовленість про правила та процедури врегулювання суперечок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=981_019

⁴ Шмігельська З. К. СОТ і її роль у процесі глобалізації / З. К. Шмігельська // Вісник університету банківської справи Національного банку України, 2011. – № 2 (11). – С. 47.

⁵ Духневич А. В. Механізм врегулювання суперечок у рамках Світової організації торгівлі / А. В. Духневич // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/natural/nvnu/jur/2010_25/R1/Duhnevi.pdf

⁶ dispute settlement / the disputes / ds421 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds421_e.htm/

⁷ dispute settlement / the disputes / ds423 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds423_e.htm

⁸ Лекарь А. С. Актуальні питання процедури вирішення спорів в рамках СОТ / А. С. Лекарь // Митна справа № 4 (64), 2009. – С. 97.

Резюме

Сафонова О. Ю. Україна в міжнародно-правовому регулюванні вирішення торговельних спорів у СОТ.

У статті розглядається процедура вирішення спорів у СОТ, проаналізовано спори у СОТ за участі України. Досліджено науково-практичний механізм вирішення спорів у СОТ, що сприятиме виявленню стратегічної позиції України як держави – члена СОТ, запропоновано напрями реалізації та захисту економічних інтересів. Виявлено основні стадії механізму вирішення спорів у СОТ на основі міжнародного документа – Домовленості про правила та процедури врегулювання суперечок. Запропоновано можливі шляхи удосконалення механізму вирішення спорів у СОТ, такі як: запровадження у програму вищих навчальних закладів дисципліну «Право Світової організації торгівлі», необхідність введення колективних заходів щодо дер-

жави-порушниці, можливість застосування у СОТ штрафних санкцій, розширення участі приватних осіб у механізмі вирішення спору у СОТ.

Ключові слова: СОТ, торговельна політика, міжнародна організація, механізм врегулювання спорів, право СОТ.

Резюме

Сафонова О. Ю. Україна в міжнародно-правовому регулюванні рішення спорів во ВТО.

В статті розглядається процедура розшення спорів во ВТО, проаналізовані спори во ВТО з участією України. Исследованы научно-практический механизм разрешения споров во ВТО, что будет способствовать выявлению стратегической позиции Украины как государства – члена ВТО, предложены направления реализации и защиты экономических интересов. Выявлены основные стадии механизма разрешения споров во ВТО на основе международного документа – Договоренности о правилах и процедурах урегулирования споров. Предложены возможные пути совершенствования механизма разрешения споров во ВТО, такие как введение в программу высших учебных заведений дисциплины «Право ВТО», необходимость введения коллективных мер в отношении государства-нарушителя, возможность применения во ВТО штрафных санкций, расширение участия частных лиц в механизме решения спора в ВТО.

Ключевые слова: ВТО, торговая политика, международная организация, механизм урегулирования споров, право ВТО.

Summary

Safonova O. Ukraine in the international – legal regulation of resolving trade disputes in the WTO.

The article deals with the procedure for resolving disputes in WTO disputes in the WTO analyzes the participation of Ukraine. Of scientific – practical mechanism for resolving disputes in the WTO, which will identify the strategic position of Ukraine as a state – a member of the WTO and suggests areas of security and economic interests. The basic mechanism under the WTO dispute settlement through international document – Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of disputes. Suggested possible ways to improve the mechanism for settling disputes in the WTO, such as the introduction of a program of higher education in the discipline “The World Trade Organization”, need for a collective action against the state – infringer, the applicability of WTO sanctions, increasing the participation of individuals in decision mechanism dispute in the WTO.

Key words: WTO, trade policy, international organization, mechanism of dispute settlement WTO law.

Отримано 13.05.2013

УДК 341.218.2

І. Є. ХМЕЛЬОВА

Ілона Євгенівна Хмельова, студентка 4 курсу Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВИЗНАННЯ ТА ІМУНІТЕТ ДЕРЖАВ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Інститут визнання в міжнародному праві має важливе значення для міжнародного співтовариства. Особливо актуальними є питання, пов'язані з правовими наслідками визнання, які мають свій прояв як на міжнародно-правовому, так і на національному рівні. Саме дослідження наслідків визнання доводить, що проблемами даного інституту не є суто теоретичними, а розробка універсальної кодифікації з питань визнання необхідна для сталого розвитку міжнародних відносин та поглиблення співпраці між суб'єктами міжнародного права. Додаткової актуальності питанню співвідношення визнання держав та їхнього суверенітету додає той факт, що дана проблема знаходиться на стику міжнародного публічного та міжнародного приватного права.

Наслідки визнання, в тому числі й взаємозв'язок між актом визнання та імунітетом держав, були висвітлені як у класичній доктрині міжнародного права, так і в роботах сучасних науковців. Дане питання досліджували, зокрема: Х. Ауфріхт, М. М. Богуславський, Я. Броунлі, М. Вольф, Г. Кельзен, Б. Ландау, Г. Лаутерпахт, І. І. Лукашук, В. В. Мицик, Л. Оппенгейм, С. Талмон, Д. І. Фельдман, М. Шоу, Л. Яффе та інші юристи-міжнародники.

Водночас, більш детального вивчення потребує реалізація співвідношення визнання держав та їхнього суверенітету в практиці сучасних міжнародних відносин. Нагальною проблемою є встановлення тенденцій розвитку такого співвідношення, а також подальше дослідження відповідності даних тенденцій класичним засадам міжнародного права. На думку автора, питання взаємозв'язку між актом визнання та імунітетом держав яскраво демонструє як потребу зменшення впливу політичних чинників на інститут визнання, так і необхідність поєднання конститутивного й декларативного підходів, що має бути враховано, в тому числі, і при розробці універсальної кодифікації з питань визнання.

Метою статті є встановлення характерних рис співвідношення визнання держав та їхнього суверенітету, дослідження доктринальних підходів до даного питання та існуючої практики, яка пройшла ряд поетапних змін.